

Research Paper

Explanation of Image and Landscape of City as Public Interest and Goods in Quality of Life (The Case of Study District 2 Shiraz Municipality)

Majid Rahmani¹ , Karim Hosseinzadeh Dalir^{2*} , Mohammadreza Pakdel Fard³

This paper is an open access and licenced under the CC BY NC licence.

DOI:10.22034/GP.2022.51898.3007

Reference to this article: Rahmani, M; Hosseinzadeh, K; Pakdelfard, M. (2023). Explanation of Image and Landscape of City as Public Interest and Goods in Quality of Life (The Case of Study District 2 Shiraz Municipality). *Geography and Planning*, 27(85): 83-92.

Keywords

image and landscape, public goods, visualized representation structure, quality of life

Received: 2022/06/24

Accepted: 2022/08/17

Available: 2023/10/22

ABSTRACT

Reading of any building and city construction requires the idea of environmental holism and therefore requires aesthetic perception. The urban landscape is in the heart of this idea. The one that is linked to quality of life in connection with the objectivism of the image and landscape of the city. In this article public interest is not considered in the conventional sense of city services and its equal distribution but also due to visualization of urban representation structures, city landscape and the quality of space in these structures are public interests and goods. Equal distribution of this public goods in improving quality of life can be examined both tangible and statistically. The research method is descriptive and analytical and a total of 120 people who is living in the district 2 of Shiraz municipality have been interrogated. The result of research indicate that desired quality and the reading of image and landscape of city have direct and significant effect on place belongingness, investment flow, growth and quality of life.

* Corresponding Author: Karim Hosseinzadeh Dalir

E-mail: dalirkarimh@gmail.com

1. Ph.D student of Urban Design, Islamic Azad University, Branch of Tabriz, Iran.

2. Professor in urban planning, , Islamic Azad University, Branch of Tabriz, Iran.

3. Associate Professor in urban design, , Islamic Azad University, Branch of Tabriz, Iran.

Extended Abstract

Introduction

Reading of any building and city construction requires the idea of environmental holism and therefore requires aesthetic perception. The townscape is in the heart of this idea. The one that is linked to quality of life in connection with the objectivism of the image and townscape of the city that is the product of various conditions and variables, which are in fact the influential elements in geographical place- space. This objectivism plays a significant role in public space and establishes a reciprocal relationship with quality of life. According to Kevin Lynch urban morphologies are constantly changing and adapting to the needs of societies but these changes can be upgrading or threatening. The task of urban visual management is to identify the context of change, control the field of change and guide the desired process. In this article, public interest is not considered in the conventional sense of city services and its equal distribution but also due to visualization of urban representation structures, city landscape (townscape) and the quality of space in these structures are public interests and goods.

Data and Method

This article has descriptive- analytical method that based on library evidence field observations. The statistical population of the study district 2 of municipality of Shiraz which was randomly interviewed from 120 residents of the streets of district 2.

Results and Discussion

This article seeks to discuss the significant relationship between the townscape- image of district 2 of Shiraz and quality of life. Since both quality of life variable (function) and quality of image- townscape (independent) were measured at the distance level , Pearson correlation test was used measure their relations. This test shows strong and positive correlation between independent variable of quality of image- townscape and the function variable of quality of life.

Conclusion

Each phenomenon that occurs in the space of city physically, carries a variety of non- physical consequences and broad socio- economic consequences. The results of the research indicate that the desired quality and readability of the townscape have a direct and significant effect on place belonging, investment and growth flow and quality of life. In the district 2 of Shiraz municipality the chaos and disorder and lack of using art and culture in the image of houses and buildings, indicate a parallel feature in the private sphere. in the general continuous of morphology of Shiraz , the image of the streets and public and private spaces in the district 2 of Shiraz municipality , indicate from the confusion and disorder caused by the situation of the marginal tissues in the district 2, shrinkage of service, educational, sanitary, sport and green space, police and city and commercial facilities in this district.

References

- Alexander, E. (2002), The public interest in planning: from legitimation to substantive plan evaluation, *Planning Theory*, Vol. 1, Issue 2, pp. 246-249.
- Ahmadi, T., Hagigi, Zaker, K., Pourjohari, A., (2020), effect of physical components of urban advertising on visual pollution of urban landscape, *journal of urbanism*, No.4, PP: 41-64. [in Persian]
- Amadi., B., (2005), Heidegger and the history of Being, third print, Markaz press. [in Persian]
- Aminzadeh, B., (2015), Values in the design of the landscape, third press. [in Persian]
- Alonso W. (1975), *Location Theory*, Cambridge, MIT
- Alonso, W. (1971), Economics of Urban Size, papers of the regional science association, Vol.26, pp: 67-83
- Alberti M. & Wang T. (2022). Detecting patterns of vertebrate biodiversity across the multidimensional urban landscape, ***Ecology letters***, 25: 1027-1045
- Baldvin C., Leonard R., (2002), quality of life and attendance in primary schools, the university of Newcastle press
- Bianchini, F., (2014), urban mindscape of Europe, translated by: Zakariyayie, M. A., Tissa press. [in Persian]

- Campbell, H. and Marshall, R. (2002), Utilitarianism's bad breathe? A re-evaluation of the public interest justification for planning, *Planning Theory*, Vol. 1, Issue 2, pp. 163-187.
- Daneshpour, Z., (2006), Improving Urban Problem- Solving Approaches, the Case of Tehran, Life in the Urban Landscape, International Conference for Integrating Urban Knowledge & Practice: Sweden
- Gohari A., (2016), methodology of conception of townscape, journal of Mohitshenasi, No. 1., pp: 195-210. [in Persian]
- Harvey, D., (1973), *Social Justice and City*, Oxford Press.
- Habermas, J., (1984), *On Reconstruction of Historical Materialism*, tr. By Shapiro, Heinemann, London
- Habermas J. (1987), *The theory of communicative action; life world and system: a critique of functionalist reason*, trans by: Tomas McCarty, Boston: Beacon Press
- Hagerty, C.C., Coleman, T.L. and Long, O., 2004, Supervised and Unsupervised Neural Models for Multispectral Image Classification, ISPRS, <http://www.isprs.org/istanbul2004/comm7/papers/20.pdf>.
- Henderson V., (2000), *How Urban Concentration Affects Economic Growth*, World Bank Working Paper, World Bank, Washington D.C.
- Lawton M. P., (1991), *Back ground: a multi dimensional view of quality of life in frail elder in Sandiago*, academic press
- Moroni, S. (2004), *Toward a reconstruction of the public interest criterion*, *Planning Theory*, vol. 3, issue 2, pp. 151-171.
- Mazza, L. (1990), *Planning as a moral craft*, *Planning Theory*, Vol. 2, issue 3, pp. 47-50.
- Piri. I., (2011), *scientific explanation of good governance and communitarian efficiency of the city*, Ph. D thesis, University of Tabriz. [in Persian]
- Piri I, Leyla Hashemi, (2022), *street Renaissance, reading on production of social space using of Lefever's Trialectic, the case of study, Sabzeh – Meydan Zanjan.*, *Geography and planning*, No, 78, pp: 101-1169[in Persian]
- Kosari, F., (2013), *townscape and its effect on development and sustainable urban design*, 5th conference of management and urban planning, Mashhad, [in Persian]
- Kreib Y., (2009), *Classic social theory; introduction to Marx, Weber, Durkheim and Simmel*, translated by Mosammaparast Shahnaz, Agah press. [in Persian]
- Rahman, M (2003), *measuring the quality of life across countries, sensitive analysis of well- being indice wider international conference on inequality, poverty and human well being*, May, 30-31, Helsinki, Finland
- Rafiyani, M., Asgari, A., Asgarizadeh Z., (2009), *measuring the level of residential satisfaction of Navvab*, journal of human geography researches, No., 67. [in Persian]
- Nakamura, R., (1985), *Agglomeration Economics in Urban Manufacturing Industries: A case of Japanese Cities*, *Journal of Urban Economics*, Vol. 17, No.1, pp: 108- 124
- Nejad Ebrahimi, A., Ashim, M., (2022), *Situation of city branding in historical city changes of Iran, the case of study Daro alsaltane Tabriz*, *Geography and planning*, No., 78, pp: 43-58. [in Persian].
- Olivier, J., (2015), *Utopies urbaines, de la cite*, translated by Galenoie Mahmud, University of Tehran press., [in Persian].
- Osliter, D., Tonkis, F. (2007), *Market society; Market and modern social theory*, translated by: Gaziyan Hoseyn. Tehran, Ney press [in Persian]
- Philips, D. (2006), *quality of life*, Routledge, London and New York
- Quigly, J., (1998), *Urban Diversity and Economic Growth*, *Journal of Economic Perspectives*, Vol.12, No.2, pp: 127-138
- Raisi., H., Bageri., M., Mohammadi, A., (2010), *Quality of life: Concepts and approaches*, arman Press. [in Persian]
- Rustaie, Sh., Pourmohammdi, M. A., Ganbari, H., (2023), *structural modeling of smart city theory based on good governance, the case of study Tabriz Municipality*, *Geography and planning*, No. 79. Pp: 155-169
- Rubinowicz P. & Czyska K. (2015). *Study of city landscape heritage using ladar data and 3d city models*, **36th symposium on remote sensing of environment**, Germany
- Sarrafī, M., (2000), *principles of regional development planning*, press of management and planning organization. [in Persian]
- Southworth, M. (2005). *Reinventing main street; from mall to townscape mall*, **Journal of urban design** 10 (2), 151-170
- Sen A., (1999), *Development as freedom*, Oxford university press
- Tweed C and Sutherland M. (2007), *Built cultural heritage and sustainable development*, *Land use and Urban planning*, No.83, pp: 62-69
- Yousefi, A., (2014), *Townscape*, 6th conference on management and urban planning, Mashhad. [in Persian]
- Zekavat, K., (2006), *strategic framework of the visual management of the city*, *abadiha*, No. 52, pp: 14-40. [in Persian]

مقاله پژوهشی

تبیین سیما و منظر شهری به مثابه منفعت عمومی در کیفیت زندگی مطالعه موردی: منطقه ۲ شهرداری شیراز

مجید رحمانی^۱، کریم حسین‌زاده دلیر^{۲*}، محمدرضا پاکدل فرد^۳

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کرییتیو کامنز قابل استفاده است.

ارجاع به این مقاله: رحمانی، مجید؛ حسین‌زاده، کریم؛ پاکدل فرد، محمدرضا (۱۴۰۲). تبیین سیما و منظر شهری به مثابه منفعت عمومی در کیفیت زندگی مطالعه موردی: منطقه ۲ شهرداری شیراز. نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۷ (۸۵): ۸۳-۹۲.

DOI:10.22034/GP.2022.51898.3007

چکیده

خوانش هر بنا و سازه شهری مستلزم انگاره کل‌گرای محیطی و از این رو نیازمند ادارک زیبایی‌شناختی است. منظر شهری در قلب این انگاره قرار دارد. انگاره‌ای که در پیوند با اینکلیویسم سیما و منظر شهری به مفهوم کیفیت زندگی پیوند می‌خورد. در این مقاله منفعت عمومی صرفاً به معنای مرسوم خدمات شهری و توزیع برابر آن‌ها نگریسته نمی‌شود بلکه با توجه به تصویری شدن ساختارهای بازنمایی شهری، منظر شهری و کیفیت فضا هم در این ساختارها منفعت و کالایی عمومی است. توزیع برابر این کالای عمومی در ارتقای کیفیت زندگی هم به صورت محسوس و هم آماری قابل بررسی است. روش تحقیق توصیفی تحلیلی است. تعداد ۱۲۰ نفر به صورت تصادفی از ساکنان منطقه ۲ شهرداری شیراز مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند. شاخص‌های متناظر بر کیفیت زندگی ناظر بر ابعاد مختلف آن شامل بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی، بعد محیطی، کالبدی و اقتصادی مورد سنجش قرار گرفته است همچنین شاخص‌های سیما منظر شامل بعد خوانایی، بعد توزیع متناسب کاربری‌ها و بعد فضای عمومی است که با استفاده از آزمون آماری پیرسون همبستگی مثبت و قوی بین متغیر مستقل کیفیت سیما - منظر و متغیر تابع کیفیت زندگی به دست آمده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که کیفیت مطلوب و خوانایی سیما و منظر شهری در تعلق مکانی، جریان سرمایه‌گذاری و رشد و کیفیت زندگی تأثیر مستقیم و معنی دارد.

کلیدواژه‌ها

سیما و منظر، کالای عمومی، ساختار بازنمایی تصویری، کیفیت زندگی

دریافت شده: ۱۴۰۱/۰۴/۰۳

پذیرفته شده: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶

منتشر شده: ۱۴۰۲/۰۷/۳۰

* نویسنده مسئول: کریم حسین‌زاده دلیر
dalirkarimh@gmail.com

۱. دانشجوی دکتری طراحی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.
۲. استاد گروه طراحی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.
۳. دانشیار گروه طراحی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.

مقدمه

خوانش هر بنا و سازه شهری مستلزم انگاره کل‌گرایی محیطی^۱ و از این رو نیازمند ادارک زیبایی‌شناختی^۲ است. منظر شهری در قلب این انگاره قرار دارد. انگاره ای که در پیوند با ابژکتیویسم سیما و منظر شهری به مفهوم کیفیت زندگی پیوند می‌خورد که محصول شرایط و متغیرهای مختلفی است که همین عوامل در واقع عناصر تاثیرگذار در فضا - مکان جغرافیایی است. ابژکتیویسم مذکور در فضای عمومی شهری نقش پررنگی دارد و با کیفیت زندگی روابط متقابلی برقرار می‌کند. به اعتقاد کوین لینچ مورفولوژی‌های شهری مدام در حال تغییر و تحول هستند و خود را با نیازهای جوامع تطبیق می‌دهند لیکن این تغییرات می‌تواند در جهت ارتقا یا تهدید باشد و وظیفه مدیریت بصری شهری این است که بستر تغییرات را تشخیص داده، عرصه تغییرات را کنترل کرده و فرایند مطلوب را هدایت نماید (ذکاوت، ۱۳۹۴: ۱). در حل مسائل اجتماعی فقط مشکل سیاست‌گذاری خوب وجود ندارد (روستایی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۵۶) بلکه چنانچه مدیران و تصمیم‌سازان^۳ شهری و سیاست‌گذاران بخواهند کیفیت زندگی شهروندان را به سمت "مطلوبیت و زیست بهتر و توسعه یافته تر" برنامه ریزی کنند ناگزیر از توجه به ابژه سیما و منظر و فضای عمومی است که مکان شکل‌گیری روابط اجتماعی جمعی، یاس‌ها و امیدها، نیازها و توانمندیها، استعارات و اشارات، استبداد و دموکراسی، ایده‌شهروندی^۴ و ... است که در واقع در عصر نوین جهانی سازی نمادها و مکانها، شهرها، تلاشهایی به منظور توصیف ویژگی متمایز از خود انجام میدهند (نژاد ابراهیمی، ۱۳۹۹: ۴۴). المانیهای تاثیر گذار در سیمای شهر متشکل از مجموعه‌ای از عوامل کالبدی، عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و فرهنگی است. حیطة مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع امروز وسیع نبوده است. اغلب متفکران در عرصه‌های مختلف علوم و سیاستمداران هرکدام از دیدگاه خاصی به این موضوع می‌نگرند (Baldwin & Leonard, 2002:1). حرکتی به سمت یک احساس بهتری بودن، شکوفایی، نتایج رضایت بخش از عوامل محیط بیرونی (Philips, 2006:24). چنانچه اشمیت هم به درستی اشاره می‌کند که فضا به خودی خود وجود ندارد بلکه تولید می‌شود (پیری و هاشمی، ۱۴۰۰: ۱۰۳). شهری شدن زندگی و حیات اجتماعی (پیری، ۱۳۹۰: ۱۴) باعث شده است تا اقتصاد پولی بیش از هر زمانی در انتظام اجتماعی - اقتصادی تاثیر گذار باشد چنانچه مراکز بزرگ شهری در جهان مدرن موجب تغییری در زندگی انسانی می‌شوند و مستلزم قابلیت‌های متفاوتی هستند از قابلیت‌هایی که شهر کوچک و حومه ایجاد می‌کند. این قابلیت‌ها موازی با اقتصاد پولی اند (کرایب، ۱۳۸۸: ۲۸۶-۲۸۷). کالای عمومی و منفعت عمومی مفاهیم متناظر و یکپارچه‌ای هستند یعنی زمانی کالایی واقعا عمومی است که منفعت عمومی داشته باشد. این دو مفهوم از زمان روم باستان وجود داشته است و در دوره‌های مختلف انگاره‌هایی از این

- 1 Environmental holism
- 2 - Aesthetic perception
- 3 - Decision makers

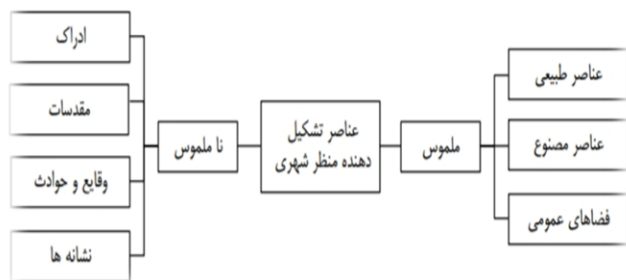
مفهوم در نقاط مختلف وجود داشته (مانند جوامع مشترک‌المنافع کرامول (در دوره‌ی بعد از رنسانس). در اغلب این انگاره‌ها، بر خلاف حکومت‌های فئودالی وقت که عمدتاً منافع یک فرد در نظر گرفته می‌شد، تاکید بر روی جنبه‌ی عمومی بودن آن بوده که تقریباً در بر گیرنده‌ی همه باشد. اما تفکر (دوره‌ی) روشنگری تغییری جدی در این مفهوم ایجاد کرد و تمرکز خود را بر روی منافع قرار داد (Alexander 2002: 227-228). ابژکتیویسم نقطه‌ی مشترک رویکردهای پیشین این بود که در عین حال هنجاری نیز بودند. سوژکتیویسم کالای عمومی متناظر بر رقابتی شدن اقتصاد سیاسی و عمدتاً از عصر روشنگری رخ داده است. مثلاً برای مدیسون (در آمریکا) منافع همواره متکثر و ذهنی بوده است. در این شرایط، فقط خود فرد است که می‌تواند منافعتش را تشخیص دهد. (Campbell and Marshall 2002: 166). توجه به کالای عمومی و منفعت عمومی در برنامه ریزی شهری به سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم و مخصوصاً دهه ۱۹۶۰ میلادی بر می‌گردد. منفعت عمومی با هر تعبیری محور اصلی مباحث برنامه ریزی شهری می‌باشد (Alexander, 2010: 12) و این امکان وجود ندارد که برنامه ریزان شهری بتوانند بدون وجود هیچ تلقی از منفعت عمومی، فعالیت خود را انجام دهند (Moroni 2004: 152). مشروعیت حضور و مداخله برنامه ریزی شهری به‌طور سنتی بر منفعت عمومی استوار بوده است (Moroni 2004: 151) بطوریکه می‌توان گفت، منفعت عمومی، یگانه استاندارد عمومی در بین تمام اشکال برنامه ریزی شهری بوده است (Mazza 1990:48). اما در این مقاله به صورت نوآورانه به دنبال برساخت یا تبیین وضعیتی هستیم که در آن ابژکتیویسم سیما - منظر شهری به مثابه کالای عمومی یا منفعت عمومی نگریسته می‌شود. با ادراک و فهم این وضعیت نمای بیرونی ساختمانها و چشم انداز کالبد شهر به امر سیاسی هم ارتقا پیدا می‌کند و بنیاد سیاست بر پراگماتیسم و کاربردی بودن هست. این رویکرد می‌تواند در بهبود اغتشاش فضایی نماها و نمادهای شهری و وضع مقررات و ضوابط جدی تر در این حوزه نقش مهمی ایفا نماید.

کامران ذکاوت (۱۳۸۴) در مقاله کلاسیک چارچوب استراتژیک مدیریت بصری شهر در مجله آبادی‌ها، معتقد است چارچوب مدیریت انتخاب شده به عنوان اسناد هدایت و راهبری وظیفه کنترل و جهت دهی به نظم بصری شهر را دارد که طی آن حفظ و ارتقای هویت بصری از مهمترین اهداف است. محمدرضا حقی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله ارزیابی کیفیت منظر فضاهای عمومی مطالعه موردی میدان امام شهر همدان به روش توصیفی - تحلیلی کیفیت منظر یک فضای عمومی بر مبنای عوامل تشکیل دهنده مورد سنجش قرار می‌دهند. از منظر ایشان چهار عامل منظر رفتاری، تسهیلات عابر پیاده، منظر شبانه و بهداشت محیط به عنوان عوامل موثر بر کیفیت منظر شهر مورد توجه است.

دنيس كاسگروو (۲۰۰۸) در کتاب "جغرافیا و چشم انداز؛ دیدن و تصویرپردازی و بازنمایی جهان"^۵ انواع مختلف چشم اندازهای اروپایی،

۴ - یکی از منادیان اصلی شهروندی در دنیای مدرن ژان ژاک روسو است. اولین جرعه‌های ایده شهروندی در ذهن روسو متأثر از فضای شهر پاریس در اوایل قرن نوزدهم بود

5- Geography and Vision: seeng, imaging and representing of the world

شکل ۱. عناصر تشکیل دهنده منظر شهری

در دوران اخیر، یکی از دلایل تغییرات منظر شهری طی رشد سریع شهرها، توسعه آپارتمان‌های بلندمرتبه است که ممکن است تهدید جدی بر علیه مناظر تاریخی شهرها که طی قرن‌ها بوجود آمده‌اند، تلقی شود (Rubinowicz and Czysnska, 2015: 1395). به طور کلی مناظر شهری اساساً پیچیده‌اند و تمایز، اتصال و فرآیندهای تاریخی منحصر بفردی از تعاملات اجتماعی، محیطی و تکنولوژیک در فضا و زمان را نشان می‌دهند (Alberti & Wang, 2022, 1029). حقی و همکاران (۱۳۹۶)، متغیرهای مؤثر بر منظر شهری را در ۴ دسته عمده طبقه‌بندی کرده‌اند:

- **کالبدی:** مبلمان شهری، تأسیسات شهری، ابعاد و مقیاس انسانی، محصوریت، یکپارچگی فضایی، کفسازی، جداره‌ها، المان‌های مرکزی، مسیر پیاده و...
- **عملکردی:** کاربری و فعالیت جداره‌ها، دستفروشان و دوره‌گردان، فعالیت شبانه، تردد و وسایل نقلیه، رویدادهای فرهنگی و هنری و...
- **زیباشناختی:** پاکیزگی، نور و روشنایی، فضای سبز، رنگ آمیزی، تصاویر دیواری، تبلیغات شهری، تزئینات، آبنما و...
- **معنایی - ادراکی - احساسی:** هویت‌مندی، احساس امنیت، سرزندگی، وضعیت شنیداری و...

۱/۱. کیفیت کانسپت سیما - منظر شهری و هرم نیازمندی‌های مازلو

کیفیت فضای عمومی و سیما - منظر شهری از نیازهای اصلی زندگی اجتماعی است. هوگ فریس، ایده‌اش از متروپل آینده را از طریق ترسیم سیمای آن بیان می‌کند و از دیدگاه فریس که مسحور شکوفایی فزاینده آسمانخراش‌ها در شهرهای آمریکایی است معماری بر زندگی شهروندان، اندیشه، احساس و رفتار به صورت مستقیم تاثیر دارد (ژوناس، ۱۳۹۴: ۴۲) و آلدو رُسی نوعی معماری بیانگر تداوم سنت همسایگی و خاطره جمعی را تعقیب می‌کند (هاروی، ۱۳۹۲: ۱۶۹). مفهوم کانسپت در طراحی چیزی شبیه گشتالت در روان‌شناسی است که به معنای [ادراک] به هم پیوستگی پدیده‌هاست وحدتی سازمان یافته که در آن تحولات هر جز از سرشت کل متعین می‌شود (بیانچینی، ۱۳۹۳: ۵۳). اندیشمندان مختلفی بر مفهوم نیاز و سلسله مراتب نیاز پرداخته‌اند. اما مهمترین آنها به صورت کلاسیکی

آسیایی و آفریقایی را مورد مذاقه قرار داده و سپس از مفهومی به نام "چشم متروپلیتن" به مثابه دال مرکزی منظر سازی شهری برمی‌سازد.

نایجل تیلور (۲۰۱۴) در مقاله عناصر منظر شهری و هنر طراحی شهری، از طراحی شهری شهری به مثابه هنری یاد می‌کند که با استفاده از مواد خام عناصر منظر شهری می‌تواند تاثیرات زیبایی شناختی ایجاد کند.

مبانی نظری

ساخت منظر شهری

منظر شهری بخشی از شکل شهر است که ناظر آن را دریافت می‌کند. در واقع منظر شهری که بتواند تصویر واضحی از خود به جا بگذارد، می‌تواند نقش اجتماعی نیز داشته باشد. چرا که به مردم کمک می‌کند تا بدانند در کجا هستند (گوهری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹۷). نقش منظر شهری در هویت بخشی به شهر انکارناپذیر است. عناصری چون المان‌ها، فضاهای سبز، تجهیزات خیابانی، نماها، جریان آب، جزئیات تاریخی، سرگرمی، موسیقی و هنرهای خیابانی از آن جمله‌اند (Southworth, 2005, 157). گوردون کالن معتقد است: یک ساختمان، معماری و دو ساختمان منظر است و لینچ معتقد است: منظر شهری یک تصویر جامع و کلی است که ناظر از شهر بدست می‌آورد (احمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۶). منظر شهری، همان چشم انداز یا بخشی از چشم انداز شهر، دیدی کریدوری از یک خیابان، یا دیدی محدود از یک فضای باز شهری است (امین‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۰). منظر شهری تا قبل از دوران سرمایه داری و صنعتی، اگرچه تحت تاثیر نگرش‌های متفاوت متافیزیکی، مذهبی، فیلسوفانه، رمانتیک، طبیعت گرایانه و خردگرایانه قرار داشته ولی در مجموع شکل محیط در این دوران بیشتر از خلاقیت های فردی و ذهنی متأثر بوده است و با قوانین طبیعت هماهنگی داشته است اما از اواخر قرن نوزدهم، به فرآیندی کاملاً قراردادی برای تامین نیازهای مادی انسان شهرنشین تبدیل می‌شود (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴). در واقع مدرنیسم با طلب یک شکل عینی یکسان، سرپوشی بر فرآیندهای اجتماعی و اقتصادی می‌گذارد. عوامل تشکیل دهنده منظر شهری عبارتند از (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰ و ۱۱):

- **مبلمان شهری:** در چهاربخش با کاربردهای تفریحی - رفاهی، زیباسازی، خدماتی و ترددی
  - **لبه‌های شهری:** متمایز کننده فضاهای شهری
  - **المان شهری:** المان شهری یک هنر مردمی در شهر که تاثیر زیادی پویایی یا ایستایی فضاهای شهری دارد موارد مذکور بیشتر بر منظر عینی شهر تأکید می‌کنند.
- اهمیت منظر شهری به عنوان واسطه ای میان انسان و پدیده شهر، به اندازه ای است که برخی اوقات در تعریف طراحی شهری گفته‌اند: طراحی شهری، مدیریت منظر شهری است بحران در منظر شهری نشان دهنده بحران در طراحی شهری و بحران در طراحی شهری، نشان دهنده بحران در فرآیندهای توسعه و مدیریت شهری است (کوثری و ناصری، ۱۳۹۲: ۲).

جدول ۱- برگردان نیازهای مازلو به طراحی

نیازهای فیزیولوژی	پناهگاه
نیاز امنیت	امنیت فیزیکی و روانی
تعلق	نماد گرایی در محیط
خودشکوفایی	آزادگی انتخاب
نیاز به زیبایی	زیباسازی رسمی

منبع: رئیسی و دیگران، ۱۳۸۶: ۹

اما در محیط مصنوع شهری و در ارتباط با سیما - منظر شهری، نیازهای تفصیلی دیگری در ارتباط با کیفیت زندگی می توان طرح کرد که این نیازها و تجلی کالبدی شان در جدول زیر آمده است (جدول ۲).

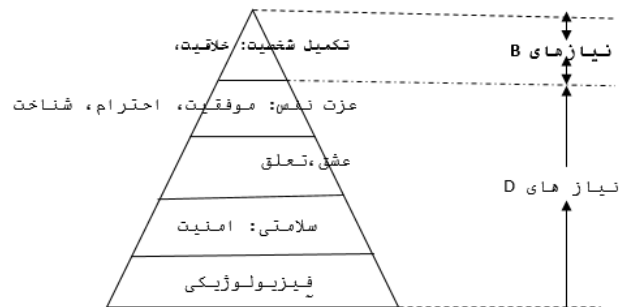
جدول ۲- نیازهای انسان و ملاحظات طراحانه

نیازها	توضیح	ملاحظات طراحانه
راحتی	نیاز انسان به پناهگاه، محلی برای آرمیدن	ملاحظات اقلیمی، محل هایی برای نشستن، تامین ایمنی
آسودگی	آزادسازی فشارهای فیزیکی و روانی	عناصر طبیعی-آب، فضای سبز، مناظر آرام-نواحی بدون صدا، امنیت
حضور غیر فعال	نظاره گر بودن، مواجهه با مجموعه فضا	نگاه کردن مردم، نمایشگران، هنرهای عمومی، مبلمان شهری، طرح های خاص
حضور فعال	تعاملات اجتماعی	فضای ثانوی، مبلمان آزاد بعضی از فضاها باید فعالیت بدنی زیاد بطلبند قابلیت انطباق فضا برای مراسم برنامه ریزی برای فعالیت های خاص
کشف	لذت بردن از تجربه فضای جدید	مشاهده بخش های متفاوت و غیر قابل پیش بینی فضا و فعالیت های تباین طرح کالبدی فعالیت های برنامه ریزی شده پیچیدگی بصری بعضی فضاها بایستی فرصت اکتشاف را فراهم آورند.

منبع: رئیسی و دیگران، ۱۳۸۶

رضایتمندی از محیط سکونتی به میزان رضایت در دو معیار واحدهای مسکونی و محله یا واحدهای همسایگی به طور مستقیم، و ویژگیهای شخصی، فرهنگی و اجتماعی وی به طور غیرمستقیم بستگی دارد. در مدل های تجربی تحقیقات مربوط به کیفیت محیط های سکونتی، میزان رضایت از واحدهای سکونتی به عنوان یکی از معیارهای اصلی مطرح شده است. در شکل زیر جایگاه رضایتمندی از واحدهای سکونتی در مدل سنجش کیفیت محیط سکونتی نشان داده شده است (شکل ۳).

توسط آبراهام مازلو مطرح شده است. در ادبیات مربوط با نیاز و ضرورت اولیه و ثانویه زندگی توجه کانسپت سیما- منظر به مثابه "کانسپت یا گشتالت کنش اجتماعی - اقتصادی" به طرز عجیبی مورد غفلت واقع شده است. سلسله مراتب نیازهای مازلو شامل پنج سطح و دو گروه اصلی است و اغلب به صورت یک هرم نشان داده می شود (شکل ۲). این هرم شامل پنج سطح و دو گروه اصلی است. چهار سطح اول اغلب به عنوان نیازهای نارسانا نیازهای D نگرسته می شوند. این نیازها هم ارز نیازهای اولیه اند که معمولا کنشها و سیاستهای متناسبی برای اطمینان از تامین آنها صورت می گیرد. سطح برتر شامل نیازهای وجودی انسان (نیازهای B) هستند که شامل زیبایی، معنا، اعتماد، وحدت، عدالت، نظم، سادگی و غیره می باشد (Tweed and Sutherland, 2007: 64).

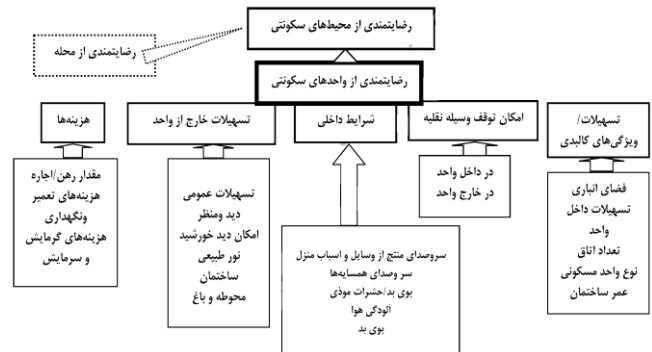

شکل ۲- سلسله مراتب نیازمندیهای مازلو

دستیابی به کیفیت زندگی نباید تنها بر سطوح پایین هرم تمرکز کرد. نگاهی گذرا بر این هرم نمایانگر آن است که روابط بین سطوح پیچیده است و ضرورتی برای تامین نیازهای سطح اول به صورت کامل و کمبود نیازهای سطح برتر وجود ندارد. آنچه از هرم سلسله مراتب نیازمندیهای مازلو برمی آید این است که یک فرد، از نیاز به اشیا و عناصر مادی به سمت برآوردن نیازهای درونی و روحی - روانی حرکت می کند. سیما - منظر مطلوب شهری دارای ابعاد انسانی و ابعاد کالبدی مطلوب هستند. جوامع پایکینز بیان می دارد که گذران اوقات فراغت در فضاهای باز شهری فقط به عنوان لذت بردن از تنوع طلبی مطرح نیست، بلکه عنصری مهم در یک زندگی سالم محسوب می گردد. او معتقد است که ترس از دیگری و عدم اطمینان شهروندان به یکدیگر ناشی از عدم وجود فضاهای باز شهری مناسب است، جایی که انسانها بتوانند به راحتی با یکدیگر ارتباط داشته باشند. مشاهدات فضاهای خلق شده در کشورهای غربی نشان داده است که لزوما توجه به کالبد، فضاهای مطلوبی را ایجاد نمی کند. از همین رو ارتباط ابعاد کالبدی و انسانی در طراحی یک فضای مطلوب به مثابه یک کانسپت، در نمودار زیر نشان داده شده است. برای آنکه بتوان یک فضا را به عنوان محیطی خوب تلقی نمود، لازم است که فضا به نیازهای ابتدایی بشر پاسخ دهد اما گاهی اوقات موارد استثنا نیز دیده می شود که به طور مثال افراد حاضر می گردند در راه اعتقادشان از زندگی فیزیولوژیک خود چشم پوشی کنند. در برگردان طبقه بندی نیازهای گوناگون مازلو به طراحی، به جدول زیر می رسمیم (جدول ۱).

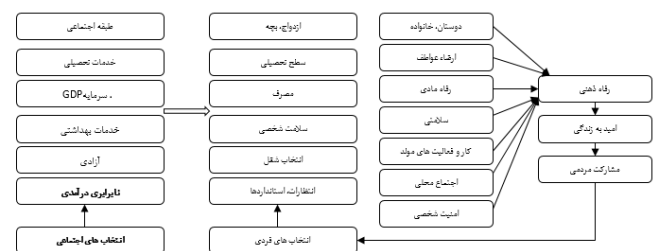
نوشت که مهم ترین رخداد بنیادین دوران مدرن، تصویرگری و جهان همچون تصویر است (احمدی، ۱۳۸۱: ۳۴۰). ارسطو در نخستین صفحه متافیزیک، دیدن را از سایر حواس انسانی برتر دانسته است (همان منبع: ۳۴۶). در دوران مدرنیته متاخر، تصویر به متن گفتمان شهری و سرمایه داری تبدیل شده است و سیمای شهر نقطه صفر تصویرهای شهری در اذهان مردم و توریست ها و بازدیدکنندگان است. تصویر سیمای شهری به سرمایه پیوند می خورد. سرمایه شامل اجناس قابل تبدیل به پول و پول قابل تبدیل به جنسی است که خاصیت مولد داشته باشد و مجموع ارزشهای مصرف نشده ای است که به منظور ایجاد ارزش همواره بیشتر، در چرخه تولید و مبادله به جریان می افتد (اسلیتر و تونکیس، ۱۳۸۶: ۴۳) به همین دلیل مارکس پامی فشارد که سرمایه چیزی نیست مگر فرایند گردش. سرمایه اساساً درباره ی به گردش گذاردن پول برای ساختن پول بیشتر است. سرمایه عنوانی برای بیان ارزش است که آنرا به پیامد یا نتایج کار اجتماعی پیوند می دهد. هر چند تحقیقات بسیاری در ادوار موسوم به "دهه های رشد ملی" با تجمعات گسترده شهری و شکل گیری مادرشهرهای ملی و منطقه ای به مثابه نمادهای رشد اقتصادی (Alonso, 1975; Alonso, 1971, Henderson, 2000; Nakamura, 1985; Quigly, 1998) و پیشرفت برخورد کردند. توضیح این امر آن است که به دلیل اقتصاد مقیاس، صرفه جوییهای تجمع و بازگشت سریع سود سرمایه در مناطق متروپلیتن، گردش سرمایه در این مناطق تشدید می شود. این بحث در نظریه قطب رشد^۲ به خوبی بیان شده است. چنانچه هیرشمن بر ماهیت تمرکز طلب توسعه اقتصادی در فضا اعتقاد داشت (صرافی، ۱۳۷۹: ۱۱۰) و موسلی^۳ با مفهوم ساز و کار علیت تراکی بر تشدید تمرکز گرایی شهری به صورت چرخه ای تاکید می کند. تاکید ایشان بر حد نهایی کارایی [اقتصادی] شهری با توسل بر اندازه بزرگ شهری و مقیاس فضایی متروپلیتن است.

شکل ۳- مدل تجربی سنجش رضایتمندی از واحدهای سکونت

منبع: رفیعیان و دیگران، ۱۳۹۸: ۶۸

مفهوم کیفیت زندگی متغیر مرکبی است که از چندین متغیر متأثر می گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشارهای عصبی، فراغت شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و متغیرهای مشابه، به شکل مرکبی کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می کنند (Rahman, 2003: 1). در نتیجه کیفیت زندگی مفهومی است که ارزش واقعی آن و اهمیت برنامه ریزی برای شناخت آن در شهر زمانی آشکار می شود که بخواهیم به سیاست ها و برنامه های توسعه به ویژه در سطح شهر جهت داده و پارادیم های منسوخ توسعه اقتصادی- اجتماعی را اصلاح کنیم. کیفیت زندگی به سان مفهوم بی شکل، چند لایه و پیچیده ای با طیف وسیعی از عناصر (عینی، ذهنی، منفی، سطح خرد فردی و سطح بزرگ جامعه) می باشد که با هم در تبادل و کنش هستند (Lawton, 2014: 9)؛ مفهومی چند وجهی که بررسی آن نیازمند اتخاذ رهیافتی میان رشته ای و فرا- رشته ای دارد. ساختار کیفیت زندگی در ارتباط با سیما - منظر شهری در شکل زیر نشان داده شده است (شکل ۴).

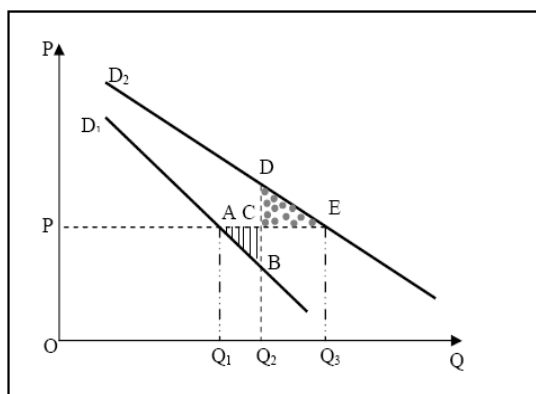
شکل ۴- ساختار سیستمی تئوری کیفیت زندگی (علل و مفاهیم)

Source: Hagerty et al, 2001: 55

مطلوبیت سیما - منظر شهری به مثابه گردش سرمایه و منفعت عمومی

مطلوبیت و کیفیت و خوانایی و انسجام و رنگ و ... سیما- منظر شهری عامل مهمی در بازنمایی تصویری از ساختارهای شهری است. هایدگر عقیده داشت در نتیجه تکنولوژی، جهان به تصویر (و انسان به سوژه) تبدیل شده است. در مدرنیته جهان از راه تبدیل شدن به تصویر، جهان بودگی می یابد. هایدگر

اما با آشکار شدن محدودیتهای عقلانیت اقتصادی (Sen, 1999; Sen, 2009; Marx, 1976; Harvey, 1973, Habermas, 1984)، تهدید

شکل ۶- سیما- منظر شهری به مثابه کالایی عمومی

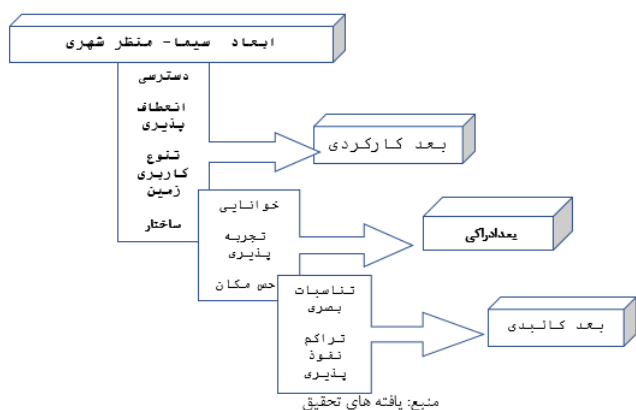
منبع: صمیمی، ۱۳۸۴

روش

روش تحقیق و مدل مفهومی

تحقیق حاضر به روش توصیفی- تحلیلی است که با استناد به شواهد کتابخانه ای و مشاهدات میدانی تحقق می پذیرد. جامعه آماری تحقیق منطقه ۲ شهرداری شیراز است که از تعداد ۱۲۰ نفر از ساکنان محدوده خیابان های منطقه ۲ به صورت تصادفی پرسشگری شده است.

شکل ۷- مدل مفهومی

منطقه ۲ شهرداری یکی از مناطق هشت گانه شهرداری شیراز می باشد که در جنوب و غرب بافت تاریخی قرار گرفته و در امتداد محورهای مدرس و ابودر غفاری تا محدوده غربی فرودگاه شیراز امتداد یافته است. مساحت آن بالغ بر ۱۶۸۰ هکتار می باشد و در حال حاضر ۱۷۸۰۰۰ نفر جمعیت دارد. مرز پیرامون منطقه را شبکه های شریانی و اصلی شهر تشکیل داده که ارتباط منطقه را با سایر مناطق محقق می سازد. انتخاب منطقه ۲ شهرداری دو دلیل عمده داشت: اول آشنایی محققان و داشتن نقشه ها و داده های این منطقه شهری و دوم وضعیت گذار منطقه ۲ بیت بافت تاریخی و لبه شهری است. کیفیت زندگی در این منطقه متأثر از برخورد دو وضعیت تاریخی - جدید با هویت های به غایت متضاد در روندهای فعلی مدیریت شهری شیراز

حیات اجتماعی (Jacobs,1961; Andrews,2008) و بوم شناختی (Land,1976;Musters et al,1998; Harding,2006) کارایی اقتصادی شهر دیگر تابعی از اندازه شهر نیست و با متروپلیتن بیشتر از آنکه به عنوان نماد توسعه اقتصادی و پیشرفت برخورد شود بلکه از منظر افزایش نابرابری های منطقه ای (Daneshpoor, 2006) و گردش نامتعادل سرمایه ملی نگرسته شد. این نابرابری واکنش های ایدئولوژیک و سیاسی نیز در بین رهبران سیاسی جهان نیز برانگیخته است. چنانکه گاندی در هند، لنین در روسیه و مائو در چین به طور آشکاری بر افزایش جمعیت و سرمایه در کلانشهرها تاخته اند. چنانچه اشاره شد گفتمان تصویری شدن ادراک و دانش بشری، سیما- منظر شهری را به عامل مهم جذب سرمایه و رشد منفعت عمومی و کالای عمومی سوق می دهد. به این معنی که اگر در نظام اجتماعی - اقتصادی مسلط، سرمایه، عبارت از هرگونه ذخیره ارزشی است که کنش را تسهیل می کند (waldstorm,2008: 1498) و سرمایه چیزی است که در اختیار سرمایه دار قرار می گیرد و از اینرو خصوصی می شود اما گردش سرمایه از رهگذر مطلوبیت سیما- منظر شهری در بین مناطق جغرافیایی کالایی عمومی است که در صورت توزیع نامتناسب آن علاوه بر بی عدالتی اجتماعی- اقتصادی باعث تحمیل بی عدالتی فضایی و اکولوژیکی نیز می شود که در شکل زیر آمده است (شکل ۱). در اینجا کارایی اقتصادی تابعی از اندازه شهر نیست بلکه تابعی از مطلوبیت سیما- منظر شهری است. اگر فرض کنیم که کالای عمومی Q مورد نظر دو منطقه است اما گردش نامتعادل سرمایه ناشی از نا-مطلوبیت سیما- منظر شهری در بین دو منطقه بیشتر باشد. تابع تقاضای منطقه اول با D_1 و تابع تقاضای منطقه دو را با D_2 نشان می دهیم. اگر دولت به اندازه OP مخارج سرانه بر روی این کالا داشته باشد. در این قیمت تقاضای منطقه اول برابر با Q_1 و تقاضای منطقه دوم برابر با Q_2 است. با توجه به اینکه دولت نمی تواند برآورد مناسبی از تقاضا داشته باشد بنابراین در هر دو منطقه به اندازه Q_3 تولید می کند. در این حالت منطقه اول به اندازه مثلث ABC سود رفاهی و منطقه دوم به اندازه مثلث CDE زیان رفاهی را متحمل خواهد شد. با این توضیح که درباره نمودار زیر آمد اگر منطقه تاریخی و بافت مرکزی شیراز که هم حامل نوعی رانت سیاسی - تاریخی است و هم بودجه زیادی را جلب می کند (مثلث ABC در نمودار زیر) و منطقه ۲ شهرداری در جوار این منطقه تاریخی از این رانت محروم است و بودجه کمتری در سیما منظر این منطقه مصرف می شود (مثلث CDE)، در این شرایط گردش نامتعادل سرمایه ناشی از نامطلوبیت سیما - منظر به ضرر منطقه ۲ شهرداری شیراز رخ می دهد.

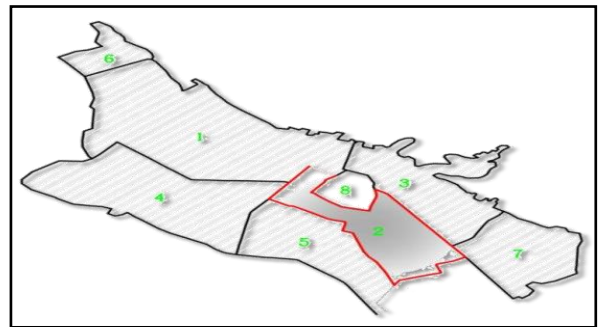
جدول ۳- شاخص‌های متناظر بر کیفیت زندگی

ابعاد	گویه‌ها
بعد جسمانی	با درد جسمانی موجود، فضای منطقه ۲ شیراز تا چه حد چقدر مانع انجام کارهای روزمره تان می‌شود؟ چقدر برای انجام فعالیت‌های روزمره زندگی نیازمند درمان پزشکی هستید آیا منطقه ۲ شهرداری برای انجام زندگی روزمره مطلوب طراحی شده است؟ منطقه ۲ شیراز تا چه حد تحرک و چابکی شما را متاثر می‌کند؟ آیا شلوغی یا ترافیک فضا‌های عمومی همجوار منزل مسکونی شما مانع از خواب‌های شما می‌شود؟ آیا بستر منطقه ۲ برای تجارت روزانه شما رضایت‌بخش است؟ منطقه ۲ شیراز برای جسم شما رضایت‌بخش است (از نظر صدا، تصاویر محیطی و ...)
بعد روانی	منطقه ۲ تا چه حد باعث می‌شود از زندگی خود لذت ببرید؟ چقدر فضای منطقه ۲ شیراز به زندگی شما معنا می‌دهد؟ منطقه ۲ شیراز امکان تمرکز بر فعالیت روزانه را برای شما فراهم می‌کند؟ آیا از نمایش شکل ظاهری بدن خود در خیابان‌ها و فضای منطقه ۲ در برابر بدن‌های دیگر لذت می‌برید؟ آیا فضای زیست عمومی و زندگی در خیابان‌هایی منطقه ۲ این امکان را برای شما فراهم می‌کند که از خود رضایت حاصل کنید؟ منطقه ۲ تا چه اندازه شما را دچار دچار حالاتی مانند دل‌گرفتگی، ناامیدی، اضطراب و افسردگی می‌کند؟
بعد اجتماعی	منطقه ۲ شیراز امکان برقراری روابط شخصی رضایت‌بخش را فراهم می‌کند؟ فضاهای عمومی منطقه ۲ قابل اعتماد است؟ آیا دوستان خود را در فضاهای عمومی منطقه ۲ می‌بینید؟ آیا با خانواده در خیابان‌ها و فضاهای عمومی منطقه ۲ قرار می‌گیرید؟
بعد محیطی	سیمای منظر خیابان‌ها در منطقه ۲ شما احساس امنیت می‌دهد؟ محیط اطراف شما در منطقه ۲ شیراز تا چه حد سالم است؟ آیا منظر ادراکی خیابان‌های منطقه ۲ برای شما آگاهی جمعی می‌دهد؟ به چه میزان در منطقه ۲ شیراز امکان فعالیت‌های تفریحی دارید؟
بعد کالبدی	توزیع کاربری‌ها در منطقه ۲ شیراز مانع از آرامش واحدهای همسایگی نمی‌شود دفع بهداشتی فاضلاب و مواد زاید در منطقه ۲ شیراز سلامت جسمی - روحی من را تهدید نمی‌کند هماهنگی سیمای بصری ساختمان‌ها در منطقه ۲ شیراز آرامش روانی در من ایجاد می‌کند
بعد اقتصادی	از فعالیت اقتصادی در منطقه ۲ رضایت دارم فضاهای عمومی منطقه ۲ برای فعالیت اقتصادی رضایت‌بخش است امکان توسعه فعالیت اقتصادی با توجه به جذابیت منطقه ۲ شهرداری وجود دارد

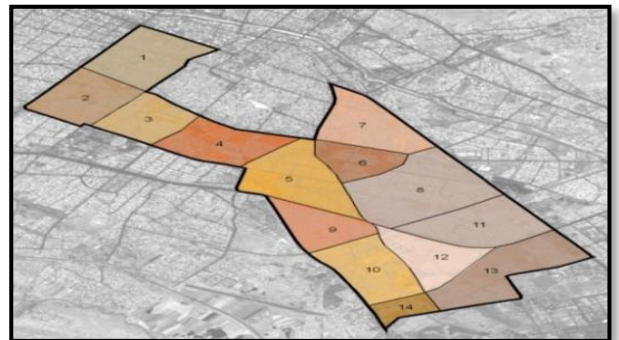
منبع: پرسشنامه سازمان بهداشت جهانی و نگارندگان

است. گورستان دارالسلام، مرکز آموزش عالی شهید باهنر، مجموعه مسکونی کوی زهرا، پارک ولیعصر، مجتمع بنکداری و دانشگاه آزاد یا مراکز تخصصی درمانی موجود در منطقه علاوه بر نقاط شاخص در منطقه ۲ به عنوان نقاط و نشانه‌های شاخص در سطح شهر نیز عمل می‌کنند. تجمع و پراکندگی استقرار عناصر شاخص و هویت بخش در نیمه شمالی محور رحمت به ویژه در حاشیه بافت تاریخی نشان دهنده این مسئله است که در منطقه ۲، در حوزه جنوبی با مسئله جدی هویتی- کالبدی و ساختار و سازمان فضا و فعالیت روبرو می‌باشیم.

- در مجموع ویژگی‌های زیر را برای بافت‌های این منطقه می‌توان برشمرد:
- اختلاط و امتزاج بافت‌های منظم، میانی، حاشیه‌ای و روستایی
- غلبه بافت‌های حاشیه‌ای به دلایل مختلفی مانند رشد جمعیت، مهاجرت، نفوذ اقشار تهی دست به دلیل قیمت پایین زمین در این منطقه
- دارا بودن سهم نسبتاً بالای مسکن سازمانی در کل شهر
- گسترش بافت ریزدانه در کل منطقه

تصویر شماره ۱- تقسیمات شهری و موقعیت منطقه ۲ شیراز

تصویر شماره ۲- نواحی ۱۴ گانه برنامه‌ریزی منطقه ۲

متغیر کیفیت زندگی

شاخص‌های متناظر بر کیفیت زندگی ناظر بر ابعاد مختلف آن است که در جدول زیر بیان شده است (جدول ۳).

تامین قابلیت اعتماد

برای به دست آوردن پایایی تحقیق از ضرایب آلفا کرونباخ به شرح جدول زیر استفاده شده است (جدول ۴)

جدول ۴- ضرایب آلفا کرونباخ سازه های تحقیق

متغیر	ابعاد	تعداد گویه	ضریب آلفا	ضریب کل
بعد جسمانی	۷	۰/۹۱/۲		
بعد اجتماعی	۴	۰/۸۴/۸		
کیفیت زندگی	بعد روانی	۶	۰/۸۴/۱	۰/۹۰
	بعد محیطی	۴	۰/۹۰/۱	
	بعد کالبدی	۳	۰/۹۰/۰۰	
	بعد اقتصادی	۳	۰/۹۰/۰۰	

منبع: نگارندگان

شاخص های متغیر سیما- منظر منطقه ۲ شیراز

برای سنجش متغیر سیما - منظر از منظر تحلیل همبستگی آن با کیفیت زندگی ضرایب آلفا به شرح زیر است (جدول ۵)

جدول ۵- آماره توصیفی متغیر سیما- منظر

متغیر	ابعاد	تعداد گویه	ضریب آلفا	ضریب کل
سیما- منظر	بعد خوانایی	۵	۰/۹۰/۱	۰/۳۳
	بعد توزیع متناسب کاربری ها	۵	۰/۸۹	
	بعد فضای عمومی	۵	۰/۹۲	

منبع: یافته های تحقیق

گویه های متناظر بر هر بعد و ضریب آلفا کرونباخ در جدول زیر آمده است (جدول ۶).

جدول ۶- گویه های متناظر بر متغیر سیما - منظر

متغیر	ابعاد	گویه	آلفا
فضا	سیمای بصری خیابان ها و فضاهای منطقه ۲	شیراز از نظر رنگ دارای هماهنگی است	۰/۱۵
بعد خوانایی	سیمای بصری منطقه ۲ از نظر هماهنگی ارتفاع ساختمانها دارای تناسب است	جهت و مسیر در منطقه ۲ راحتی قابل تشخیص است	۰/۳۰

۰/۵۵	مرز بین عوارض در منطقه ۲ راحتی قابل تشخیص است
۰/۱۲	المانهای شهری مختلف در منطقه ۲ دارای هماهنگی هستند
۰/۱۲	کاربری های مسکونی در منطقه ۲ دارای عناصر مزاحم نیستند
۰/۱۹	توزیع کاربریهای خدماتی به صورت مناسبی توزیع و متناسب مکان یابی شده اند
۰/۱۲	کاربری میلمان پیاده روهای خیابان های در منطقه ۲ طرز مناسبی طراحی و تعبیه شده است
۰/۱۳	کاربری های تجاری - مسکونی منطقه ۲ طرز مطلوبی قرار گرفته اند
۰/۱۹	خانواده به حضور در فضاهای عمومی و باز بعد منطقه ۲ تمایل دارند
۰/۱۷	فضای عمومی در منطقه ۲ خوب طراحی شده است
۰/۱۴	حجم کالبدی و مساحت فضاهای عمومی در منطقه ۲ مناسب است
۰/۱۴	روابط اجتماعی از رهگذر فضاهای عمومی منطقه ۲ تسهیل می شود
۰/۱۵	حضور در فضای عمومی منطقه ۲ آگاهی من می افزایش

بحث و نتیجه گیری

این رساله به دنبال بحث و بررسی درباره رابطه معنا دار بین کیفیت سیما - منظر منطقه ۲ شیراز و کیفیت زندگی است. با توجه به اینکه هر دو متغیر کیفیت زندگی (تابع) و کیفیت سیما - منظر (مستقل) در سطح فاصله ای اندازه گیری شده اند، از آزمون همبستگی پیرسون برای سنجش رابطه آن ها بهره گرفته شد. گویه های شماره یک تا سیزده در پرسشنامه متناظر بر سنجش دو متغیر مستقل و تابع فرضیه فوق بودند. این آزمون نشان دهنده همبستگی مثبت و قوی بین متغیر مستقل کیفیت سیما - منظر و متغیر تابع کیفیت زندگی می باشد. نتیجه نشان می دهد که به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل، مقدار ۰/۵۸۱ واحد تغییر در متغیر تابع را می توان انتظار داشت. این پیش بینی براساس آزمون فوق در سطح ۰/۰۵٪ به صورت دو طرفه معنی دار می باشد (جدول ۷).

جدول ۷- آزمون همبستگی پیرسون

ضریب همبستگی	تعداد پاسخگویان	سطح معنی داری
R = /۵۸۱	N = ۱۲۰	$\alpha = /۰۵$

منبع: نگارندگان

همچنین از رگرسیون روشی برای تحلیل مشارکت جمعی و فردی دو یا چند متغیر مستقل در تغییرات متغیر تابع استفاده کرده ایم. طبق نتایج این رگرسیون: رابطه بین متغیرهای کیفیت سیما - منظر و متغیر وابسته (کیفیت زندگی) بر اساس جدول آنالیز واریانس یک طرفه با توجه به سطح

یکی از شاخص‌های مهم حیات اجتماعی و جمعی و موثر در کیفیت زندگی است. این شاخص در وجه بیرونی اش معنادار می‌نماید به این معنی که در ترکیب با منظرهای تک افتاده بناهای مختلف، سیما- منظر کلی شهر را تشکیل می‌دهند از این رو پیامد آن صرفاً در عرصه خصوصی باقی نمی‌ماند و مرز پیوند معنایی عرصه خصوصی خانه به عرصه عمومی است. در منطقه ۲ شهرداری شیراز آسفتگی و به هم ریختگی و فقدان نظم و به کار بردن هنر و فرهنگ در سیمای خانه‌ها و ساختمان‌ها حکایت از ویژگی‌های موازی در عرصه خصوصی دارد و همچنین بر عکس قضیه هم صادق است. یعنی نظم و آرامش شهروندان و وضعیت و پایگاه اقتصادی خانوارها در کیفیت مصالح استفاده شده در سیما - منظر خودش را عیان می‌کند. بنابراین سیما- منظر نه تنها یک کالا و منفعت عمومی است که در ارتباط با فضای عمومی شهرها و کیفیت زندگی عمل می‌کند. همچنین این شاخص عینیت پدیده‌های غیر فضایی مانند وضعیت اقتصادی و اجتماعی اجتماع محلی را به مثابه آینه‌ای بازمی‌تاباند. در پیوستار کلی مورفولوژی شهر شیراز، سیما - منظر خیابان‌ها و فضاهای عمومی و خصوصی منطقه ۲ شهرداری شیراز از اغتشاش و به هم ریختگی ناشی از وضعیت وجود بافت‌های حاشیه‌ای و خودرو در منطقه ۲، کمبود سطح خدماتی، آموزشی، بهداشتی، درمانی، ورزشی، فضای سبز، اداری، انتظامی تاسیسات شهری و تجاری در منطقه ۲ عدم توزیع مناسب کاربری‌ها و خدمات در سطح منطقه، فقدان سلسله مراتب عملکردی و کارکردی مناسب در سرویس‌دهی یا ارتباط‌دهی بافت مجموعه، سطح بالای ایستایی آب در منطقه و نیاز به زهکشی اراضی کمبود و توزیع ناموزون خدمات شهری چه از نظر کمی و چه از لحاظ کیفی و فقدان نظام سلسله مراتبی تراکم منطقه و مشکل هدایت جمعیت و تراکم بیشتر به آن (فقدان گرایش مردم به تراکم بیشتر در منطقه) و .... باعث محرومیت منطقه ۲ شیراز از کالای عمومی سیما- منظر مطلوب و خوانا به منظور جذب جمعیت و رشد سرمایه‌گذاری و کیفیت زندگی می‌شود.

منابع

- اسلیتر دن، فرن تونکس (۱۳۸۶)، جامعه بازار؛ بازار و نظریه اجتماعی مدرن، (ترجمه حسین قاضیان)، تهران: نشر نی
- احمدی، تقی؛ ذاکر حقیقی، کیانوش، پورجوهری، امیرحسین (۱۴۰۰). تاثیر مولفه‌های کالبدی تبلیغات شهری در آلودگی بصری منظر شهری، دانش شهرسازی، دوره ۳، شماره ۴، ۴۱-۶۴
- احمدی بابک (۱۳۸۴)، *هایدگر و تاریخ هستی*، چاپ سوم، نشر مرکز، تهران
- امین زاده، بهناز (۱۳۹۴). *ارزش‌ها در طراحی منظر شهری: پایداری، زیبایی و هویت*، دانشگاه تهران، چاپ دوم
- بیانچینی فرانکو، (۱۳۹۳)، منظر ذهنی شهر؛ مفاهیم، بازنمایی‌های فرهنگی و کاربست‌های سیاست‌گذارانه، ترجمه محمدعی زکریایی، انتشارات تیس
- پیری عیسی (۱۳۹۰)، تبیین علمی حکمروایی مطلوب و کارایی ارتباطی شهر، مطالعه موردی نظام شهری استان آذربایجان شرقی، پایان نامه دکتری، دانشگاه تبریز
- پیری عیسی، لیلیا هاشمی (۱۴۰۰)، رنسانس خیابانی خوانشی بر تولید فضای اجتماعی با تاکید بر تریالکتیک لوفور جغرافیای مورد کاوی سبزه میدان زنجان، نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی، سال ۲۵، شماره ۷۸، صص: ۱۰۱-۱۱۶

معنی داری به دست آمده (۰/۰۰۰) در گام اول، دوم، سوم و چهارم خطی می‌باشد. با توجه به دوربین واتسن (۱/۷۹) استقلال خطاها، به عنوان یکی از پیش فرض‌های لازم جهت انجام تحلیل رگرسیونی مورد تایید واقع شده است. ضریب همبستگی متغیرها (R) در گام اول برابر ۰/۵۸، گام دوم برابر با ۰/۶۳، گام سوم برابر با ۰/۶۳ و گام چهارم ۰/۵۹ است که حاکی از همبستگی قوی و مثبت بین متغیرهای مستقل فرضیه و متغیر تابع است (جدول ۸).

جدول ۸- آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره کیفیت زندگی

مدل	متغیرها	ت	Sig.	R	R square	Adjusted R square	Std error of the estimate	tolerance	میزان وابستگی
مدل ۱	ثابت	۲۹۲۹	۰/۰۰۰	۰/۵۸	۰/۲۹	-۰/۲۴۱	۱۷۴۸		۱۴۵۲۴
	درآمد	۰/۶۴۵	۰/۰۰۰				۷۱۱۰		
مدل ۲	ثابت	۱۷۳۹	۰/۰۰۰	۰/۶۳	۰/۲۸	-۰/۲۴۴	۱۷۱۱		۸۹۹۹
	پایگاه اجتماعی	۰/۵۴۴	۰/۰۰۰				۰/۹۰۸		
مدل ۳	ثابت	۱۷۳۹	۰/۰۰۰	۰/۶۳	۰/۲۸	-۰/۲۴۱	۱۷۰۳		۵۹۸۰
	سن	۰/۴۹۰	۰/۰۰۰				۰/۲۴۴		
مدل ۴	ثابت	۱۱۱۱	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۲۲	-۰/۲۸۱	۱۷۸۱		۹۵۲۶
	تحلیل	۰/۱۱۲	۰/۰۰۰				۰/۸۵۴		
	تصمیمات	۰/۱۴۵	۰/۰۰۰				۰/۲۹۸		

منبع: نگارندگان

نتایج آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره نشان می‌دهند که: «بین شاخص‌های کیفیت سیما - منظر منطقه ۲ شیراز و کیفیت زندگی رابطه معنی دار وجود دارد.» پس فرضیه تحقیق (H1) تایید و فرض نول (H0) رد می‌شود.

نتیجه‌گیری

هر پدیده‌ای که به صورت کالبدی در فضای شهری اتفاق می‌افتد محمل نتایج متنوع غیر کالبدی و پیامدهای وسیع اجتماعی - اقتصادی است به همین دلیل بسیاری از اندیشمندان برنامه‌ریزی و طراحی شهری بر هستی‌شناسی سیال و متنوع پدیده‌های شهری تاکید می‌کنند. یکی از این پدیده‌های کالبدی، سیما- منظر شهری است که معمولاً از طرف دولت و مدیریت بخش عمومی شهر به منظور انتفاع تمام ساکنین ایجاد می‌گردد. سیما - منظر در واقع کالاهای عمومی هستند که مهمترین وظیفه حکومت تهیه کالاهای عمومی است (Zhang, 2004: 2859). دیوید هاروی به خوبی بیان می‌دارد که هر راهبرد کلی که برای برنامه‌ریزی سیستم‌های شهری تدوین می‌شود باید به نوعی دربرگیرنده و هماهنگ کننده دو رشته سیاست باشد: یک رشته سیاست‌هایی که برای تغییر دادن شکل فضایی شهر (مقصود تعیین محل پدیده‌هایی مانند خانه، خطوط ارتباطی و مانند آن است) اتخاذ می‌شود و دیگری سیاست‌هایی است که برای تاثیر گذاشتن بر فرایندهای اجتماعی که در شهر جریان دارد اتخاذ می‌گردد (یعنی ساخت‌های اجتماعی و فعالیت‌هایی که افراد را با یکدیگر، سازمان‌ها را با مردم، امکانات اشتغال را با شاغلان و خدمات رفاهی را با جمعیت شهری مربوط می‌کند) (هاروی، ۱۳۷۹: ۳۷). اجتماع کنشگران اجتماعی و درگیری آنها در بازیهای متنوع اقتصادی علاوه بر اینکه برخی از کالاها و خدمات را در چرخه عرضه و تقاضای اقتصادی واجد ارزش و قیمت می‌کنند در عین مکانها و فضاهای شهری را نیز واجد ارزشهای گوناگون و متنوعی می‌کنند. سیما- منظر شهری

- Alexander, E. (2002), The public interest in planning: from legitimation to substantive plan evaluation, *Planning Theory*, Vol. 1, Issue 2, pp. 246-249.
- Alonso W. (1975), *Location Theory*, Cambridge, MIT
- Alonso, W. (1971), Economics of Urban Size, papers of the regional science association, Vol.26, pp: 67-83
- Alberti M. & Wang T. (2022). Detecting patterns of vertebrate biodiversity across the multidimensional urban landscape, *Ecology letters*, 25: 1027-1045
- Baldvin C., Leonard R., (2002), quality of life and attendance in primary schools, the university of Newcastle press
- Campbell, H. and Marshall, R. (2002), Utilitarianism's bad breathe? A re-evaluation of the public interest justification for planning, *Planning Theory*, Vol. 1, Issue 2, pp. 163-187.
- Cosgrove D., (2008), *Geography and Vision: seeing, imaging and representing of the world*, Mcmillan press.
- Daneshpour, Z., (2006), Improving Urban Problem- Solving Approaches, the Case of Tehran, Life in the Urban Landscape, International Conference for Integreting Urban Knowledge & Practice: Sweden
- Harvey, D., (1973), *Social Justice and City*, Oxford Press.
- Habrmas, J., (1984), On Reconstruction of Historical Materialism, tr. By Shapiro, Heinemann, London
- Habermas J. (1987), The theory of communicative action; life world and system: a critique of functionalist reason, trans by: Tomas McCarty, Boston: Beacon Press
- Hagerty, C.C., Coleman, T.L. and Long, O., 2004, Supervised and Unsupervised Neural Models for Multispectral Image Classification, ISPRS, <http://www.isprs.org/istanbul2004/comm7/papers/20.pdf>.
- Henderson V., (2000), How Urban Concentration Affects Economic Growth, World Bank Working Paper, World Bank, Washington D.C.
- Lawton M. P., (1991), Back ground: a multi dimentional view of quality of life in frail elder in Sandiago, academic press
- Moroni, S. (2004), Toward a reconstruction of the public interest criterion, *Planning Theory*, vol. 3, issue 2, pp. 151-171.
- Mazza, L. (1990), Planning as a moral craft, *Planning Theory*, Vol. 2, issue 3, pp. 47-50.
- Rahman, M (2003), measuring the quality of life across countries, sensitive analysis of well- being indice wider international conference on inequality, poverty and human well being, may, 30-31, Helsinki, Finland
- Nakamura, R., (1985), Agglomeration Economics in Urban Manufacturing Industries: A case of Japanese Cities, *Journal of Urban Economics*, Vol. 17, No.1, pp: 108- 124
- Philips, D. (2006), quality of life, Routledge, London and New York
- Quigly, J., (1998), Urban Diversity and Economic Growth, *Journal of Economic Perspectives*, Vol.12, No.2, pp: 127-138
- Rubinowicz P. & Czysnska K. (2015). Study of city landscape heritage using ladar data and 3d city models, **36th symposium on remote sensing of environment**, Germany
- Southworth, M. (2005). Reinventing main street; from mall to townscape mall, *Journal of urban design* 10 (2), 151-170
- Sen A., (1999), *Development as freedom*, Oxford university press
- Tweed C and Sutherland M. (2007), Built cultural heritage and sustainable development, *Land use and Urban planning*, No.83, pp: 62-69
- Taylor, N., (1999), the element of townscape and art of urban design, *journal of urban design*, Vol, 4, No.2, PP: 195-209
- کرایب یان (۱۳۸۸)، نظریه اجتماعی کلاسیک؛ مقدمه ای بر اندیشه مارکس، وبر، دورکهمیم، زیمل، ترجمه شهناز مسمی پرست، نشر آگه
- کوثری، فاطمه؛ ناصری، غلامحسین (۱۳۹۲) منظر شهری و نقش آن در توسعه و طراحی شهری پایدار، پنجمین کنفرانس مدیریت و برنامه ریزی شهری، مشهد، ایران
- ذکاوت کامران (۱۳۸۵)، چارچوب استراتژیک مدیریت بصری شهر، مجله آبادی ها، شماره ۵۲، صص: ۴۰-۱۴
- گوهری، انوشه؛ ایرانی بهبهانی، هما؛ صالحی، اسماعیل (۱۳۹۵). روش شناختی ادراک منظر شهری در ارتباط با ذهنیات و خاطرات جمعی، محیط شناسی، دوره ۴۲، شماره ۱، ۱۹۵-۲۱۰
- رفعیان مجتبی، عسگری علی، عسگری زاده زهرا (۱۳۸۸)، سنجش میزان رضایتمندی سکونت ساکنان محله نواب، پژوهش های جغرافیای انسانی، دوره ۴۱، شماره ۶۷
- رئسی حجت الله، مرتضی باقری، علی محمدی (۱۳۸۹) کیفیت زندگی، مفاهیم و رویکردها، نشر آرمان
- روستایی شهریور، محمدرضا پورمحمدی، حکیمه قنبری (۱۴۰۱)، مدلسازی ساختاری تئوری شهر هوشمند بر پایه حکمروایی شهری در ایران، نمونه موردی شهرداری تبریز، نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۲۶، شماره ۷۹، صص: ۱۵۵-۱۶۹
- ژوناس اولیویه (۱۳۹۴)، رویای شهر، ترجمه محمود قلعه نویی، انتشارات دانشگاه تهران
- صرافی مظفر (۱۳۷۹)، مبانی برنامه ریزی توسعه منطقه ای، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی
- نژاد ابراهیمی احد، معصومه آیشم (۱۴۰۰)، جایگاه برنندسازی در تحولات شهری تاریخی ایران اسلامی نمونه موردی دارالسلطنه تبریز در دوره قاجار، نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۲۵، شماره ۷۸، صص: ۴۳-۵۸
- حقی محمدرضا، کریمی مشاور مهرداد، زلفی گل سجاده (۱۳۹۶)، ارزیابی کیفیت منظر فضاهای عمومی مطالعه موردی میدان امام شهر همدان، مجله محیط شناسی، شماره ۳
- یوسفی، علی و همکاران (۱۳۹۳). منظر شهری، ششمین کنفرانس مدیریت و برنامه ریزی شهری، مشهد: ایران